

Kieliopillisten sijojen syntaktinen kuvaus¹

ANNE VAINIKKA

Tässä artikkelissa esitän, että suomen kielen kieliopilliset sijat jakautuvat kahteen ryhmään. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat genetiivi, partitiivi ja elatiivi. Mielenkiintoista lauserakenteen teorian kannalta on, että näiden sijojen jakauma suomen kielessä tukee generatiivisen syntaksin teoriaa lauserakenteesta, *pilkkuteoriaa* (englanniksi *X-bar Theory*). Pilkkuteoria on koko generatiivisen syntaksin tärkein yksittäinen osa. Toisen ryhmän muodostavat akkusatiivi ja nominatiivi. Näiden sijojen päätteiden muoto tai päätteettömyys selittyy kätevästi syntaktisten *siirtojen* avulla. Myös siirtoteoria on yksi generatiivisen syntaksin perustavista osista.

1. Taustaa

1.1. Pilkkuteoria

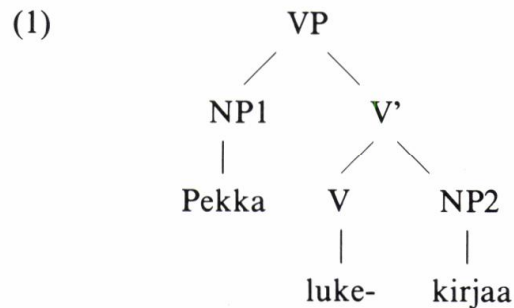
Generatiivinen syntaksi on N. Chomskyn alkuunpanema kieliopin teoria, jonka nykyistä muotoa kutsutaan *Government and Binding* -teoriaksi (lyh. GB-teoria). GB-teorian versiot noudattelevat olennaisilta osiltaan Chomskyn (1981) ajatuksia.² Hyväksyn GB-teorian peruspiirteet ja metodologian. Omassa työssäni olen kuitenkin pyrkinyt yksinkertaistamaan GB-teoriaa.

Generatiivisen syntaksin tärkeimpiin käsitteisiin kuuluvat *lauseke* ja lausekkeen *pää*. Seuraava puu kuvaa verbilausekkeen (VP) sisäistä rakennetta:

---

¹ Tämä kirjoitus perustuu Helsingin yliopiston suomen kielen laitoksella toukokuussa 1991 pitämäni luentoon, joka puolestaan perustui englanninkielisen väitöskirjani (Vainikka 1989) kolmanteen lukuun sekä myöhempään artikkeliversioon, joka julkaistaan A. Holmbergin ja U. Nikanteen toimittamassa suomen syntaksia koskevassa kirjassa. Kiitän luennon osanottajia kommenteista. Kiitokset erityisesti U. Nikanteelle kommenteista ja korjausehdotuksista.

² H. van Riemsdijk ja E. Williams selvittävät GB-teoriaa ja sen taustaa suhteellisen helpopolukuisessa kirjassaan (1986).

Syntaktisen puun osien suhteista puhutaan yleensä käyttämällä matriarkaalisuuden sukupuun termejä. Tässä puussa V ja NP2 ovat *sisaria*, ja V' (V-pilkku) on niiden *äiti*. Kääntäen: V ja NP2 ovat V-pilkun *tyttäriä*. Analogian mukaisesti VP on V:n ja NP2:n *isoäiti* ja NP1 on V:n ja NP2:n *täti*.

Syntaktinen puu eroaa sukupuusta (paitsi matriarkaalisuuden suhteen) siinä, että kaikki tyttäret eivät ole samanarvoisia. Syntaksin kannalta tärkein tytär on lausekkeen pää, esim. V puussa (1).

Päinvastoin kuin sukupuussa, jossa jälkeläiset seuraavat esivanhempia, syntaktisessa puussa yksi nuorimman sukupolven edustajista *projisoi* eli kasvattaa koko puun. Yllä olevassa VP:ssä pääverbiä *luke-* voidaan pitää siemenenä, josta kasvaa VP-puu eli VP-lauseke.

Päästä kasvaa lauseke lähinnä *argumenttien* valinnan avulla. Argumentit eivät ole itse päitä, vaan valmiita NP-lausekkeita; yksinkertaistaakseni kuvaa olen jättänyt niiden sisäisen rakenteen avoimeksi. Yllä olevassa puussa V-pää (verbin vartalo) ottaa ensimmäiseksi argumentikseen sisarensa NP2:n eli objektin.³ Näiden kahden sisaruksen äidiksi muodostuu V'-tason projektiio.

V-pää ottaa toiseksi argumentikseen tätinsä NP1:n eli subjektin. Tästä muodostuu V'' (V-kaksoispilkku), jota kutsutaan yleensä VP:ksi (verbilausekkeeksi).

Tuloksena on isoäiti eli valmis verbilauseke. Tämä ei kuitenkaan ole valmis finiittilause, koska verbillä ei ole vielä finiittiverbin päätteitä (*Pekka luke- kirjaa*). Täydellistä finiittilauseetta varten tarvitaan isompi puu, jossa VP:n yläpuolella on lisäprojektiioita. Palaamme tähän akkusatiivin ja nominatiivin yhteydessä.

GB-teoriassa oletetaan, että kaikissa maailman kielissä on tällainen VP-puu. Kielet eroavat toisistaan siinä, että objekti esiintyy VP:ssä joko ennen

³ Indeksit 1 ja 2 ainoastaan erottavat NP:t toisistaan. Mitään teoreettista merkitystä niillä ei ole.

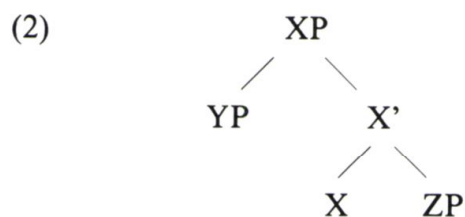
verbiä (näin on laita esim. saksan, japanin ja turkin kielessä) tai verbin jälkeen (kuten esim. suomen, englannin ja luultavasti kiinan kielessä). Greenbergin (1966) aineiston perusteella noin puolessa maailman kielistä objekti edeltää ja noin puolessa seuraa verbiä.

Subjektin sijainti on mutkikkaampi kysymys. Oletetun VP-puun perusteella voidaan sanoa, että subjekti ei voi esiintyä verbin ja objektin välissä missään kielessä, koska subjekti on eri »sukupolvea» kuin verbi ja objekti. Tämä oletus vaikuttaakin lupaavalta olettamukselta, sillä maailman kielissä VSO ja OSV sanajärjestykset ovat harvinaisimpia. Lisäksi odotuksenvastaiset sanajärjestykset voidaan suurimmaksi osaksi, jos ei kokonaankin, selittää siirtojen tuloksiksi.

Oletetun VP-puun perusteella voisi odottaa, että subjekti joko edeltää tai seuraa V'-projektiota (eli verbin ja objektin äitiä). Greenbergin (1966) aineistosta ja muusta typologisesta kirjallisuudesta saa sen käsityksen, että subjekti on ehkä aina V':n vasemmalla puolella. Jos tämä pitää paikkansa, ainoat mahdolliset *p e r u s* sanajärjestykset olisivat SOV ja SVO.⁴

Tähän mennessä olemme käsitelleet vain verbilausekkeita. Muita samantyyppisiä lausekkeita ovat NP (»noun phrase» eli substantiivilauseke) ja AP (adjektiivilauseke). V, N ja A ovat kaikki ns. *leksikaalisia* päitä; ne edustavat *avoimia* luokkia, joihin voidaan lisätä uusia jäseniä esimerkiksi lainasanojen välityksellä. Palaamme *funktionaalisiin* päihin (*suljettuihin* luokkiin) akkusatiivin ja nominatiivin yhteydessä.

On avoin kysymys, ovatko NP ja AP rakenteeltaan samanlaisia kuin VP. Syntaksin teorian (ja lapsenkielen omaksumisen) kannalta olisi ihanteellista, jos kaikilla suomen kielen lausekkeilla olisi samanlainen puu:

Tässä "X" viittaa kaikkiin mahdollisiin päihin. Se ottaa sisarensa ZP:n⁵ ensimmäiseksi argumenttikseen; tätä argumenttia kutsutaan *komplementiksi*

⁴ Käsittelem näitä kysymyksiä sekä kysymyslausekkeiden sanajärjестystä 40 maailman kielessä artikkelissani Vainikka (1990).

⁵ YP ja ZP ovat tässä vain mielivaltaisia lyhenteitä, joilla viitataan valmiisiin lausekkeisiin eli *maksimaalisiin projektioihin*.

(esim. verbin komplementti on objekti). X:n täti YP on sen toinen argumentti; tämän argumentin yleinen nimitys on *spesifioija* (esim. verbin spesifioija on subjekti aikaisemmin esitetystä VP-puussa).

Ihanteellisinta olisi, jos kunkin kielen kaikkia lausekkeita voitaisiin kuvata mahdollisimman samanlaisella puulla ja kielten väliset erot olisivat vain yllä mainittuja sanajärjestyseroja. Pilkkuteoria on teoria siitä, miten päistä kasvaa lausekkeita ja miten paljon syntaksia voidaan kuvata puhumalla X-päistä yleensä (sen sijaan, että viitattaisiin jokaiseen päähän erikseen). Mitä enemmän lausekkeiden rakenteessa on yleistä, sen yksinkertaisempaa on syntaksi ja sen helpompaa lapsen omaksua.⁶

1.2. Sijateorioista

GB-teoriassa on yleisesti hyväksytty *struktuurallisen sijamuodon* idea. Strukturaalinen sija määräytyy NP:lle sen mukaan, mikä on NP:n asema puussa, eli *position* mukaan. Niinpä (englannin) akkusatiivi esiintyy komplementtiossa, jos pää on joko V tai P eli prepositio (V ja P siis sijamerkitsevät objektinsa akkusatiivilla). Samaan tapaan subjekti saa nominatiivisijan määrityksessä osittiossa; palaamme tähän myöhemmin.

Olen omaksunut tämän perusidean GB-teoriasta, mutta uskon, että strukturaaliset sijat ovat yleisempiä kuin GB-teoriassa yleensä oletetaan.

GB-teorian ja oman sijateoriani (Vainikka 1985, 1989 ja *tulossa* [a]) pääero on se, että GB:n sijateoria on abstraktin sijamerkinnän malli (kyse on syntaktisista piirteistä, jotka eivät välttämättä saa minkäänlaista morfologista ilmentymää), kun taas itse olen kehittänyt mallin »konkreettisista» (perinteisistä, näkyvistä) sijoista.

2. Suomen sijat ja pilkkuteoria

2.1. Genetiivi

Olen esittänyt erinäisissä kirjoituksissani, että suomen genetiivi esiintyy aina leksikaalisen pään spesifioijapositiona eikä missään muualla (Vainikka

⁶ Oletan, että lapsen on opittava kunkin lausekkeen pään, komplementin ja spesifioijan sijainti (ks. Vainikka *tulossa* [b]). Pilkkuteoriaa sinänsä ei tarvitse oppia, vaan se on osa kaikille kielille yhteistä *peruskielioppia* (englanniksi *Universal Grammar*, lyh. *UG*).

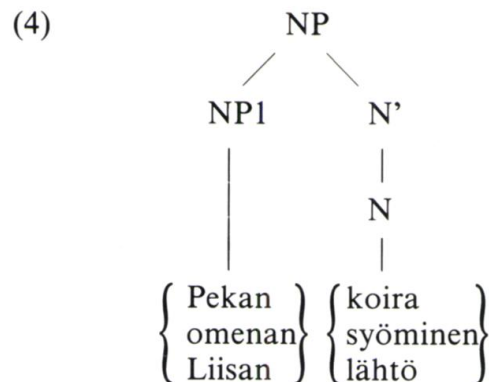

1984, 1989 ja *tulossa* [a]). Toisin sanoen genetiivi on aina pääntäti.

NP-lausekkeissa genetiiviattribuutti edeltää N-päätä (vrt. Hakulinen – Karlsson 1979: 116–117, 119–120 ja 343):

- (3a) Pekan koira
- (b) omenan syöminen
- (c) Liisan lähtö

Omistusrakenteen genetiivi (a) sekä nominaalistettujen verbien objekti (b) ja subjekti (c) esiintyvät spesifioijapositionissa, genetiivimuodossa. Voimme kuvata näitä lausekkeitä NP-puuna, jossa täti on genetiivimuotoinen (komplementtipositio on tässä tyhjä):⁷

Huomattakoon, että pää-N on vain ylimmän NP:n pää; NP1:llä on oma päänsä, jota ei ole tässä kuvattu.

Samoin kuin N-päiden NP-attribuutti, adjektiivipäidenkin määrite esiintyy genetiivimuodossa, ennen A-päätä.⁸

⁷ Genetiivi esiintyy myös nimirakenteessa:

- a) Virtasen Seija
- b) Niemisen setä (ts. Herra Nieminen)

Selvästikään ei ole kyse omistusrakenteesta, koska *Nieminen* ei omista *setää*. Voidaan kuitenkin olettaa, että *Seija* ja *setä* ovat lausekkeen N-päitä ja sukunimi on NP:n spesifioijapositionissa.

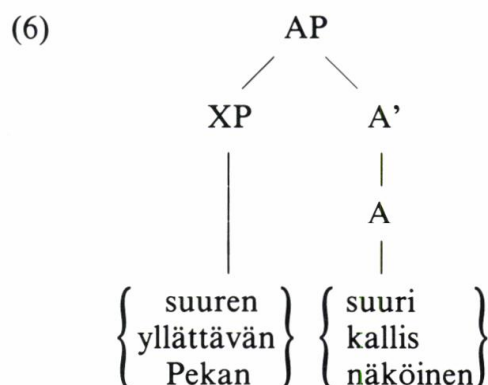
⁸ A- ja N-päiden kirokana-attribuutit ovat myöskin genetiivissä:

- a) helvetin kallis
- b) saatanan ukko

Tällaiset genetiivimuotoiset kirosanat ovat luultavasti pään tätejä. (Kiitokset U. Nikanteelle tästä huomiosta.)

- (5a) suuren suuri⁹
 (b) likaisen harmaa¹⁰
 (c) Pekan näköinen

AP:n täti voi olla joko toinen AP (*suuren* tai *likaisen*) tai NP (*Pekan*). Nämä päätä edeltävät lausekkeet ovat jälleen genetiivissä.¹¹ Tällaisia AP:itä voidaan kuvata seuraavasti (tädin sisäistä rakennetta ei ole kuvattu):

Vaikuttaa siltä, että sekä N- että A-pään täti on genetiivimuotoinen. Verbi-lausekkeet taas ovat hiukan mutkikkaampia.

Mainitsin edellä, että VP ei kuvasta valmista finiittilauseetta, vaan tarvitaan lisäprojektioita. On toisaalta mahdollista, että suomen kielessä on verbirakenteita, joilla on VP-puu eikä mitään muuta. Mahdollisia ehdokkaita ovat kaikki infinitiivi- ja partisiippirakenteet. GB-teoriassa oletetaan yleensä, että infinitiivi- ja partisiippirakenteillakin on lisäprojektioita (kuten finiittilauseilla) – mutta aina silloin tällöin näkee ehdotuksen jostakin ei-finiittisestä rakenteesta jossakin kielessä, jonka mukaan tällä on vain VP-rakenne. Itse ehdotin väitöskirjassani (1989), että 1. infinitiivin lyhyen muodon rakenne on pelkkä VP. Näin ollen infinitiivin subjekti *Pekan* olisi VP:n täti esimerkissä (7a), ja mahdollisesti myös esimerkeissä (7b)–(7c):

- (7a) Jukka antoi [Pekan syödä suklaata]
 (b) Uskon [Pekan syövän/syöneen suklaata]
 (c) [Pekan syödessä/syötyä suklaata] äiti pyyhki hänen poskiansa.

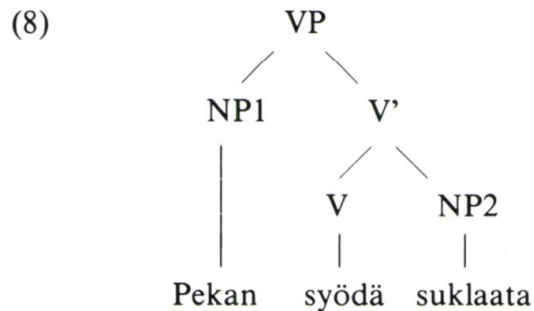
⁹ U. Nikanteen esimerkki.

¹⁰ Hakulinen – Karlsson (1979) s. 136, esimerkki (13).

¹¹ Adjektiivin määrite voi olla myöskin adverbiaalilauseke, esim. *sopivasti ruskea* (Hakulinen – Karlsson 1979: 136). Genetiiviyleistys koskee vain lausekkeitä, joilla voi olla sijapäätte.

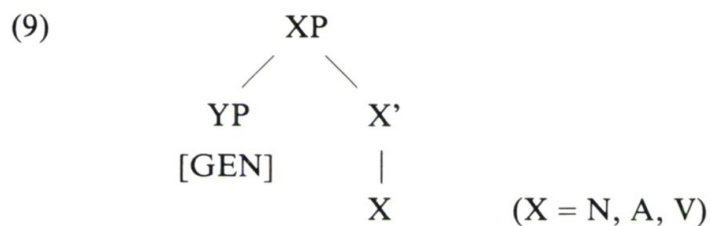
Puu (8) kuvastaa esimerkin (7a) rakennetta, jos oletetaan että genetiivimuotoinen subjekti on VP:n täti:

Hakulinen – Karlsson (1979: 343) ovat esittäneet, että ei-finiittisen lauseen subjekti esimerkkityypeissä (7a)–(c) on genetiivimuotoinen, jotta sen erottaa päälauseen nominatiivisubjektista. Oma ehdotukseni on, että nämä subjektit ovat genetiivimuotoisia sen tähden, että kyseisissä rakenteissa ei ole nominatiivisubjektin positiota (tähän palataan nominatiivin ja akkusatiivin yhteydessä). Subjekti näissä rakenteissa on joko VP:n tai ylemmän (ei-finiittisen) projektion täti.¹²

Hakulisen – Karlssonin (1979: 344) esittämästä taulukosta voidaan päätellä, että ei-finiittisten verbien subjekti on genetiivimuotoinen, sikäli kuin verbillä on subjektia lainkaan.¹³ Ehdotan, että ei-finiittisten lausekkeiden subjekti on aina spesifioijapositiossa, jonka perusteella se saa genetiivimuodon.

Voimme nyt kuvata genetiiviyleistystä seuraavasti:

¹² Esimerkissä (7) mainittujen rakenteiden lisäksi on seuraavantyyppisissä ei-finiittilausekkeissa genetiivimuotoinen subjekti:

a) kaikkien kuullen/kenenkään kuulematta (L. Hakulinen 1979[1968]: 578)

b) Pekan syömä suklaa (Hakulinen – Karlsson 1979: 256, 343)

Näissäkin esimerkeissä voidaan olettaa, että subjekti on joko VP:n tai jonkin ylemmän projektion täti. Genetiivimuotoisuus johtuisi näin ollen positiosta.

¹³ Muodoilla *syövä/syönyt* ja *syömässä* ei ole subjektia ([*omenaa syövä/syönyt*] (*mato*), [*omenaa syömässä*]), mutta NP-lauseke vastaa objektia. Muodolla *syödäkseni* ei ole muuta subjektia kuin possessiivisuffiksi. Käsittelen ei-finiittisten lausekkeiden rakennetta tarkemmin väitöskirjani 5. luvussa (1989).

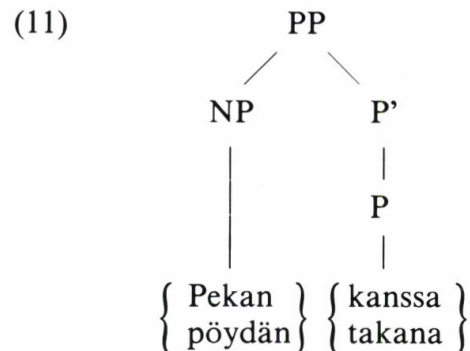
Jos pää on joko N, A tai V, niin spesifioijaposiossa esiintyvä lauseke (pään täti) on genetiivimuotoinen.

N, A ja V ovat leksikaalisia päitä, kuten on jo todettu; ne kuuluvat avoimiin luokkiin (ts. niihin voi lisätä jäseniä). Olen ehdottanut, että suomen kielessä on neljäs leksikaalinen pää, nimittäin adpositiot (pre/postpositiot; P). Pre- ja postpositioiden asema pilkkuteoriassa on epäselvä: toiset pitävät niitä leksikaalisina päinä (esim. Emonds 1985) ja toiset funktionaalisina päinä (esim. Chomsky 1981). Jos P on leksikaalinen pää, genetiivin määräytymistä koskeva sääntö on yleisempi kuin edellä oletettu genetiiviyleistys.

Suomen postpositiot esiintyvät tunnetusti useimmiten genetiivimuotoisen NP:n kanssa (vrt. Hakulinen – Karlsson 1979: 154):

- (10a) Pekan kanssa
(b) pöydän takana

Seuraavanlainen rakenne on sama, jota Hakulinen – Karlsson (1979: 153) ehdottavat:

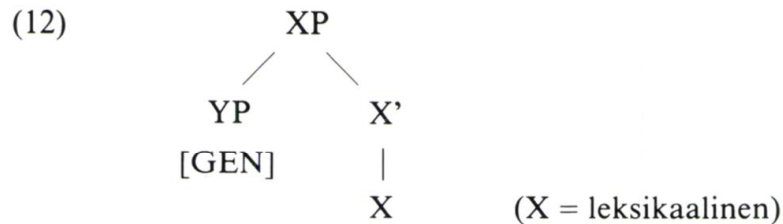
Samoin kuin N-, A- ja V-päiden tapauksissa, P:n täti on genetiivimuotoinen.

Jos genetiivimuotoinen NP on postpositioliusekkeen täti, voidaan selittää, miksi postpositiot (toisin kuin prepositiot) eivät voi saada omia määritteitä (vrt. Hakulinen – Karlsson 1979: 154). Puussa (11) on vain yksi spesifioijapositio, joten siinä on tilaa vain yhdelle tädille, joko genetiivimuotoiselle NP:lle tai jollekin muulle määritteelle.¹⁴ Tähän palataan prepositioiden yhteydessä.

Jos oletetaan, että P on leksikaalinen pää, saadaan seuraava yleistys:

¹⁴ GB-teoriassa oletetaan yleensä, että syntaktisessa positiossa voi olla vain yksi elementti, joko lauseke tai pää.

Jos genetiiviyleistys (12) on oikea, päiden nimiä ei tarvitse luetella, vaan voidaan vain sanoa, että X on leksikaalinen pää.

Edellä on käsitelty genetiiviä NP:n ja AP:n määrittänä, subjektina tai objektina nominaalistuksissa (esimerkissä (3)), ei-finiittisten verbien subjektina ja postpositioiden argumenttina. Tämän lisäksi genetiivi esiintyy yksipersonaisten verbien subjektina (*Pekan täytyy lähteä*), kokijalauseissa (*Pekan on nälkä*) sekä erinäisissä kiteytyneissä sanaliitoissa (*Pekan on pakko lähteä*). Näissäkin rakenteissa voidaan olettaa subjektin olevan VP:n (tai jonkin muun ei-finiittisen projektion) täti. Tähän palataan tarkemmin finiittilauseiden yhteydessä.

Ehdotan, että kaikki genetiivimuotoiset lausekkeet suomen kielessä saavat sijansa spesifioijapositionista eli kaikki genetiivimuotoiset lausekkeet ovat jonkin (leksikaalisen) pään tätejä.¹⁵ Tällainen yleistys tukee olettamusta, että spesifioijapositionio on olemassa.¹⁶

Ennen kuin siirryn partitiiviin, sanon muutaman sanan possessiivisuffikseista. Possessiivisuffiksit ovat mahdollisia N-, A- ja P-päiden kanssa, kuten nähdään esimerkistä (13). Possessiivisuffiksi noudattaa spesifioijan ja pään välistä kongruenssia (ks. Nikanne 1989b). Jos täti on persoonapronomini, päähän liittyvä possessiivisuffiksi on samaa persoonaa ja lukua.¹⁷

- (13a) hänen koiransa (N)
 (b) hänen näköisensä (A)
 (c) hänen kanssansa (P)

Infinitiivi- ja partiisiippimuotojen yhteydessä possessiivisuffiksien käyttö on rajoitetumpaa. 1. infinitiivin lyhyt muoto ei salli possessiivisuffikseja, kuten

¹⁵ Artikkelin loppupuolella näemme, että genetiivimuotoinen akkusatiivikaan ei varsinaisesti ole poikkeus. Yhdyssanojen genetiivikin saattaa olla spesifioijapositionissa (ks. Vainikka 1984).

¹⁶ Edellä olen jo olettanut, että lausekkeilla on spesifioijapositionio, eikä tarkoitukseni olekaan varsinaisesti esittää argumentteja tälle olettamukselle. Uskoisin kuitenkin, että suomen genetiivin jakaumaa voidaan pitää lisäargumenttina.

¹⁷ Pään ja spesifioijan välisestä kongruenssista eri kielissä on keskusteltu paljon GB-teoriassa.

näemme (14a)-esimerkistä, mutta possessiivisuffiksi on mahdollinen eräiden muiden ei-finiittisten verbien yhteydessä, esimerkiksi (14b)–(c):

(14a) *syödä+nsä

(b) Pekka uskoi saavansa/saaneensa suklaata.

(c) Saadessaan/saatuaan suklaata, Pekka kiitti isäänsä.

Tässä ei ole tarkoitus esittää possessiivisuffiksien analyysia (siitä ks. Vainikka 1989, 4. ja 5. luku) vaan vain osoittaa, että possessiivisuffiksien jakouman perusteella voidaan olettaa genetiivin määräytyvän spesifioijapositiona ainakin NP:n, AP:n, PP:n ja ehkä VP:nkin osalta.

2.2 Partitiivi

Saman sijamuodon esiintyminen kaikkien leksikaalisten päiden *spesifioijapositiona* tukee olettamusta, että spesifioijapositiona on olemassa ja että sillä on päästä riippumattomia itsenäisiä ominaisuuksia. Syntaksin tutkimuksessa on oletettu, että kaikissa kielissä näin onkin, mutta suomen genetiiviä vastaavaa aineistoa väitteen tueksi ei ole tietääkseni aikaisemmin esitetty. On myös oletettu, että *komplementtiposition* sija on akkusatiivi (Chomsky 1981) eli että pään sisar esiintyy akkusatiivissa. Sen, että (englannin) akkusatiivi esiintyy yleensä vain verbien ja prepositioiden objektina, oletetaan johtuvan N- ja A-päiden kyvyttömyydestä merkitä sijoja.

Perinteisesti suomen akkusatiivia on pidetty objektin perussijana (esim. Siro 1964, Larjavaara 1988).¹⁸ Pilkkuteorian kannalta akkusatiivi on huono ehdokas komplementtiposition sijaksi, koska vain verbien objektit voivat olla akkusatiivissa. Partitiivi taas esiintyy monen erityyppisen pään sisarena ja on siten mahdollinen komplementin tunnusmerkitön sija.

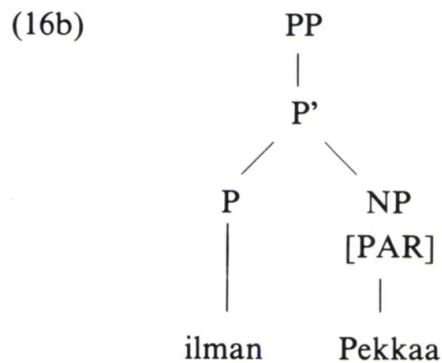
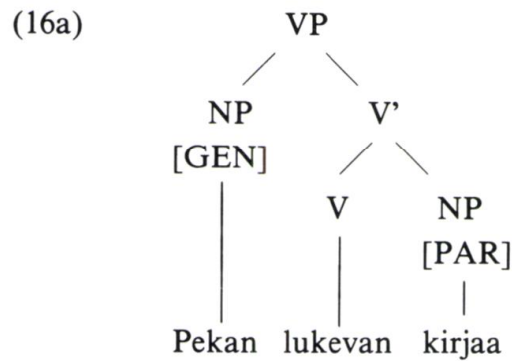
V- ja P-päiden kanssa partitiivimuotoinen NP seuraa päätä (kuten englannin akkusatiivi):

(15a) Jukka näki [Pekan lukevan kirjaa]

(b) ilman Pekkaa

¹⁸ Nikanteen (1990: 104) selitys sille, että akkusatiivia pidetään perussijana, on seuraavanlainen: akkusatiivi vaatii erityisen semanttisen piirteen (»rajattu»/»bounded»), ja »rajatut» tilanteet ovat luonnollisempia ihmismielelle kuin »rajattomat». Kognitiivisesti akkusatiivi siis vaikuttaa perussijalta, mutta sekä syntaksin että temaattisen rakenteen kannalta partitiivi on yksinkertaisempi ja tunnusmerkittävämpi kuin akkusatiivi.

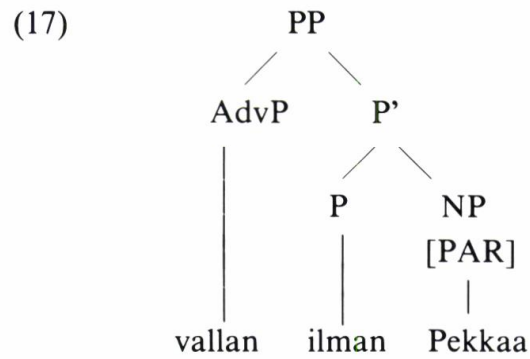

VP-puu (16a) on jo tuttu; ainoa uutuus on piirre [PAR] komplementtipositiossa.

Argumentin sijaintia lukuun ottamatta PP-puu (16b) on samanlainen kuin aikaisempi postpositiopuu (vrt. myös Hakulinen – Karlsson 1979: 155). Postposition genetiivimuotoinen NP on spesifioijapositiossa ja edeltää päätä, kun taas preposition partitiivimuotoinen NP on komplementtipositiossa ja tulee pään jälkeen.¹⁹ Kummankin adposition argumentin sijamuoto määräytyy automaattisesti argumentin paikan perusteella.

Yllä kuvatussa prepositiopuussa ei ole kuvattu spesifioijaa, mutta mikään ei estä tädin lisäämistä, tähän tapaan:

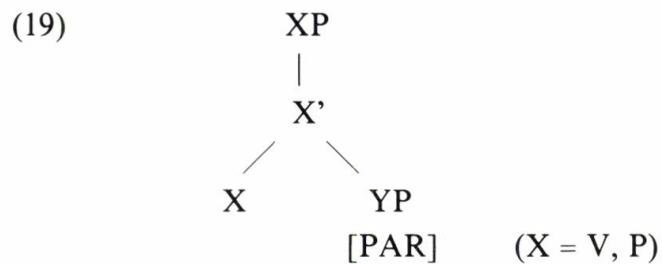
¹⁹ Tästä yleistyksestä eroavat adpositiot käsitellään leksikossa, sanakirjassa, jossa kullakin sanalla voi olla pääsäännöstä eroavia ominaisuuksia. Tekstissä kuvatut PP-puut edustavat perussanajärjestystä; jos adposition argumentti voi joko edeltää tai seurata päätä, perussanajärjestyksestä eroava sanajärjestys johdetaan näistä puista siirtojen avulla.

Pään täti on tässä adverbiaalilauseke *vallan*. Tädin lisääminen on mahdollista prepositiolausekkeessa, koska spesifioijapositio on vapaa (vrt. alaviite 14). Kuten on jo todettu, postpositiolausekkeessa tällainen adverbiaalimäärite ei ole mahdollinen – spesifioijapositio on »varattu»:

- (18a) vallan/täysin/aivan/ihan ilman Pekkaa
 (b) *vallan/täysin/aivan/ihan Pekan kanssa

Tähänastisen keskustelun perusteella partitiiviyleistys voidaan ilmaista seuraavasti:

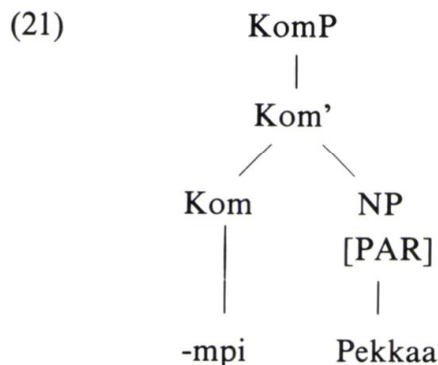

Verbin ja preposition lisäksi suomessa on muitakin päitä, jotka esiintyvät partitiivimuotoisen NP:n yhteydessä. Pilkkuteorian kannalta olisi edullista, jos partitiivi olisi näissäkin rakenteissa komplementtiposition sija.

Suomen lyhyessä komparatiivimuodossa esiintyy partitiivimuotoinen NP:

- (20) Jukka on pitempi Pekkaa.

Olen ehdottanut, että komparatiivin päite *-mpi* on tässä rakenteessa pää ja sen komplementti on *Pekkaa*, seuraavaan tapaan (KomP = komparatiivilauseke):

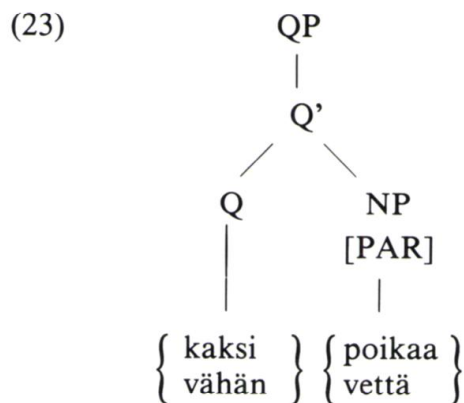

Tämä komparatiivilauseke yhtyy AP:hen (jonka pää on adjektiivi *lyhyt*, ja tuloksena on *lyhyempi Pekkaa*.²⁰

Verbien, prepositioiden ja komparatiivien lisäksi esiintyvät jotkut kvanttorit partitiivin kanssa:

- (22a) kaksi poikaa
 (b) vähän vettä

Tällaisissa esimerkeissä voidaan olettaa, että substantiivin sijasta kvanttori on lausekkeen pää (ks. Hakulinen – Karlsson 1979: 145). Tuloksena on kvanttorilauseke, jonka komplementti on partitiivimuotoinen:

Partitiivi ei siis ole ainoastaan V:n ja P:n komplementin sija, vaan myös komparatiivin ja kvanttorien komplementin sija.

Lisäksi partitiivi esiintyy eksistentiaalilauseissa (*Pöydällä on kirjoja*), koki-jalauseissa (*Minua janottaa*) sekä inkluusio- ja kvanttorilauseissa (*Tämä kylä on Hämettä; Alkoholitapauksia oli kolme* [Hakulinen – Karlsson 1979: 98]).

²⁰ Artikkelissani Vainikka (*tulossa* [a]) käsittelem komparatiivi- ja superlatiivilausekkeiden rakennetta tarkemmin.

Voidaan olettaa, että eksistentiaali- ja inkluusiolauseissa partitiivimuotoinen NP on *olla*-verbin komplementti. On myös mahdollista, että partitiivi-NP on verbin komplementti kokija- ja kvanttorilauseiden syvärakenteessa (syvärakenteesta ja siirroista ks. luku 3). Näiden neljän lausetyypin partitiivimuoto johtuisi NP:n sijainnista syvärakenteen VP:n komplementtiosuudessa.

Olen esittänyt, että partitiivi on komplementtiosuuden sija, samaan tapaan kuin genetiivi on spesifioijapositioiden sija. Pilkkuteorian kannalta olisi ihan teellisintä, jos genetiivi olisi kaikkien spesifioijapositioiden sija ja partitiivi olisi kaikkien komplementtiosuutensa sija. Näin ei kuitenkaan ole.

Tilanne, jossa genetiivi on useiden eri spesifioijapositioiden ja partitiivi useiden eri komplementtiosuutensa sija, on kohtalaisen hyvä pilkkuteorian kannalta: genetiivi on spesifioijapositioiden osajoukon sija, ja partitiivi on komplementtiosuutensa osajoukon sija. Näin ollen tarvitsee vain päättää, mistä osajoukosta on kulloinkin kyse.

Olen jo ehdottanut, että genetiivin tapauksessa kyseinen osajoukko on leksikaalisten päiden spesifioijapositiot. (Funktionaalisten päiden spesifioijapositiosta ks. luku 3). Ehdotan alustavasti, että partitiivin osajoukko on komplementtiosuutensa, joissa on pakollinen argumentti.²¹

Seuraavassa katsotaan päitä, joilla on (syntaksin kannalta) vapaaehtoinen argumentti.

2.3. Elatiivi

Substantiivi (N) voi määrätä komplementilleen sijamuodon jo leksikossa (esim. illatiivimuotoinen komplementti NP:ssä *usko maailman luomiseen*) tai se voi ottaa semanttisessa sijassa olevan komplementin (*matka Ranskaan*). Olen ehdottanut (Vainikka 1989), että jos ei ole kyse leksikossa määrätystä sijasta eikä semanttisesta sijasta, N:n ja A:n komplementit esiintyvät elatiivissa.

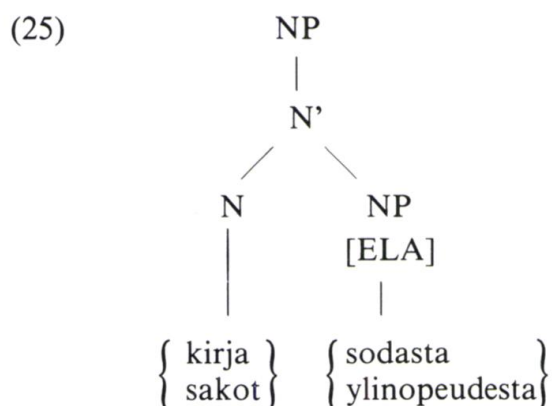
Pilkkuteorian kannalta elatiivi on komplementin sija, kun partitiivi ei jos-

²¹ Verbiin suhteen tämä koskee vain transitiiviverbejä. Kyseiset neljä päätä voivat joskus jäädä ilman komplementtia, mutta silloin tulkinta on elliptinen:

- (a) Pekka ymmärsi. (V)
- (b) Jukka lähti ilman. (P)
- (c) Liisa on pitempi. (Komparatiivi)
- (d) Täällä on kaksi. (Q)

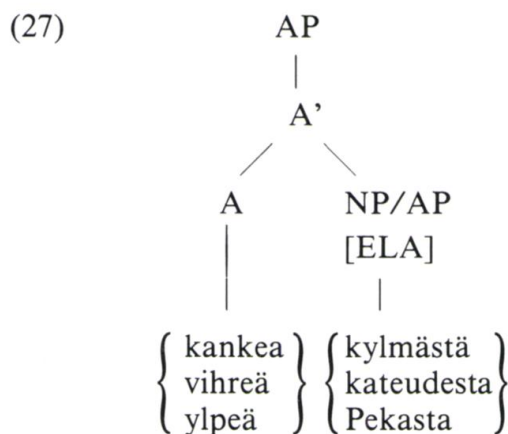
tain syystä tule kysymykseen.²² N- ja A-päät hylkivät aina partitiivia, ja niiden vapaaehtoinen komplementti on elatiivissa. Elatiivi esiintyy muidenkin päiden komplementtina, jos partitiivi ei ole mahdollinen (esim. eräät kvanttorit ja superlativiin päätte).

Seuraavassa esimerkkejä elatiivista substantiivin komplementtina ja niitä vastaava puu:

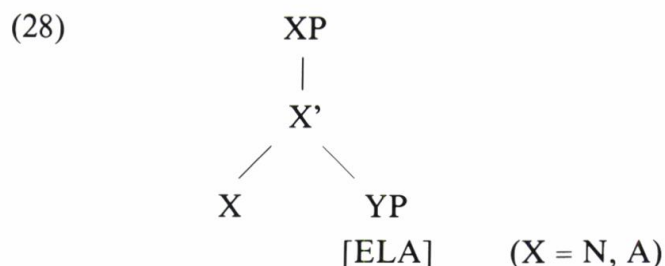
Esimerkkejä elatiivista adjektiivin komplementtina (elatiivimuotoinen komplementti on tässä joko AP *kylmästä* tai NP *kateudesta, Pekasta*):

- (26a) kankea kylmästä
- (b) vihreä kateudesta
- (c) ylpeä Pekasta

²² On mahdollista, että positioita on kaksi: komplementtiosio pakollisille partitiivivargumentille ja adjunktiosio valinnaisille elatiivadjunkteille. Toinen mahdollisuus on, että positioita on vain yksi. Tässä yhdessä positiossa voi olla joko partitiivimuotoinen NP tai sitten PP, jonka päänä on elatiivisijan määräävä abstrakti P (tämä perustuu Nikanteen (1989a ja 1990) esittämään ideaan, jonka mukaan suomen sijat muodostavat PP-puun). Se, tuleeko komplementtiosioon NP vai PP, perustuu pään ominaisuuksiin.

Voimme nyt kuvata esimerkkien (24)–(27) elatiivia seuraavasti:

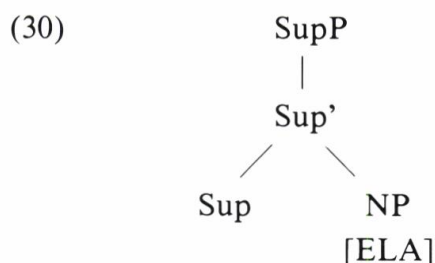

Ainoa ero partitiivin ja elatiivin välillä on mahdollisten päiden luettelo: N ja A elatiivin kanssa; V, P, komparatiivi ja Q partitiivin kanssa.

Superlatiiveissa komparatiivin partitiivia vastaa elatiivi, kuten esimerkissä (29a). Joskus kuitenkin superlatiivin attribuutti on genetiivimuotoinen,²³ esim. (29b):

- (29a) vanhin opettaja
(b) luokan pisin

Jos oletetaan, että sekä partitiivi että elatiivi ovat komplementtiposition sijoja (päästä riippuen), on esimerkin (29a) kuvaus täysin komparatiivia vastaava:

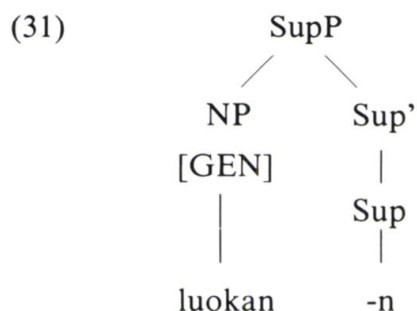
Tämä superlatiivilauseke on adjektiivin *vanha* spesifioijapositionissa, kuten on tarkemmin esitetty artikkelissani Vainikka (*tulossa [a]*).²⁴

²³ Superlatiivin elatiivi ja genetiivi ovat semanttisesti eri tehtävissä, kuten U. Nikanne on minulle huomauttanut. Elatiivi ilmoittaa joukon, jonka alkioita verrataan; genetiivi ilmoittaa alueen tai muun ominaisuuden, jonka perusteella verrattavat tunnistetaan. Genetiivi ja elatiivi vastaavat eri positioita syntaksissa ja niillä voi olla erilainen semanttinen tulkinta.

²⁴ Lopullisen sanajärjestyksen saamiseen tarvitaan siirtoja, joihin minulla ei ole tilaisuutta tässä yhteydessä paneutua.

Jos superlatiivin attribuutti on genetiivimuotoinen, se on superlatiivilausekkeen spesifioijapositiossa:²⁵

Sekä komparatiivin partitiivi että superlatiivin elatiivi ovat komplementtiossa. Superlatiivin genetiivi on spesifioijapositiossa. Joka tapauksessa joko komparatiivin suffiksi *-mpi* tai superlatiivin suffiksi *-n* on projektion pää (ks. Vainikka [*tulossa (a)*]).

Huomattakoon, että superlatiivin elatiivimuotoinen määrite on vapaaehtoinen; sen poissaolo ei aiheuta epäkieliopillisuutta. Toisin on komparatiivin laita: joko partitiivimuotoinen määrite tai *kuin*-lauseke on yleensä pakollinen. GB-teoriassa oletetaan, että V:n ja P:n komplementit ovat pakollisia, kun taas A:n ja N:n komplementit ovat vapaaehtoisia. Partitiivi on siis pakollisten komplementtien sija (V, P ja komparatiivi), kun taas elatiivi on vapaaehtoisten komplementtien sija (N, A ja superlatiivi).

Lisäksi partitiivi on joidenkin kvanttoreiden komplementin sija (esim. *kaksi poikaa*), kuten on jo todettu. Mielenkiintoista kyllä, myös elatiivi esiintyy joidenkin kvanttoreiden yhteydessä:

- (32a) joku meistä
 (b) yksi meistä

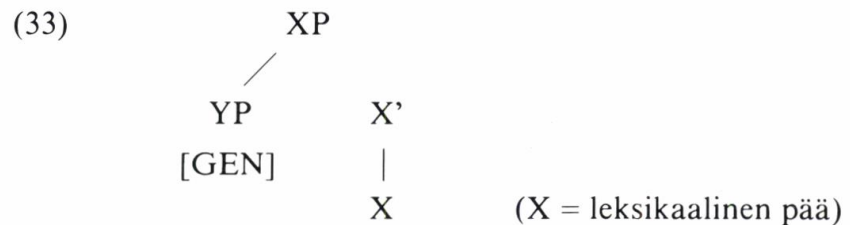
Hakulinen ja Karlsson (1979) jakavat kvanttorit viiteen ryhmään (s. 82). Kahden alaryhmän kvanttoireilla on partitiivimuotoinen NP, elleivät ne kongruoi: lukusanakvanttorit (esim. *kaksi, pari*) ja paljouskvanttorit (*hiukan, paljon*). Kolmella kvanttorityypillä on (vapaaehtoinen) elatiivimuotoinen NP: lukumääräkvanttorit (esim. *harva, jokunen*), yksilökvanttorit (esim. *ei kukaan, joku*) ja monikolliset kvanttorit (esim. *monet, kaikki*).

²⁵ Tässä tapauksessa funktionaalisen luokan edustajalla superlatiivilla olisi genetiivimuotoinen spesifioija; näin ollen genetiivin ottavien päiden osajoukko saattaa olla laajempi kuin vain leksikaalisten päiden joukko.

Oletan, että jos kvanttori kongruoi pääsanansa kanssa, niin lausekkeen pää on substantiivi (esim. *kahdella pojalla*). Muussa tapauksessa kvanttori on QP-lausekkeen pää. Esimerkissä (32) *joku* tai *yksi* on lausekkeen pää ja *meistä* on pään vapaaehtoinen adjunkti. Elatiiviadjunktin vapaaehtoisuus kvanttorien yhteydessä tukee yleistystä vapaaehtoisista elatiivikomplementeista.²⁶

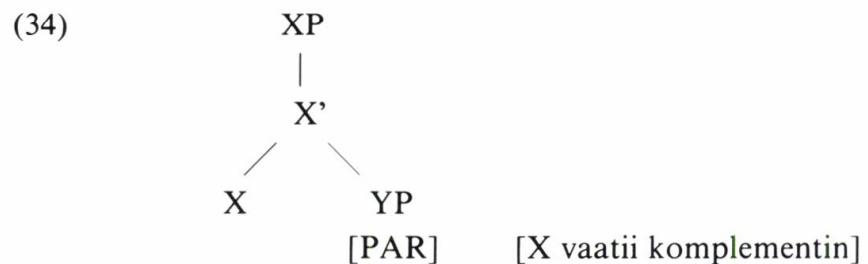
2.4. Kolme sijaa: kokoavaa tarkastelua

Suomen genetiivi on spesifioijaposition sija, eli sen peruspaikka on pään vasemmalla puolella. Näin ainakin silloin, kun pää on leksikaalinen (N, A, V, P). Mahdollisesti sama pätee myös superlatiivilausekkeisiin. Tätä voidaan kuvata seuraavasti:

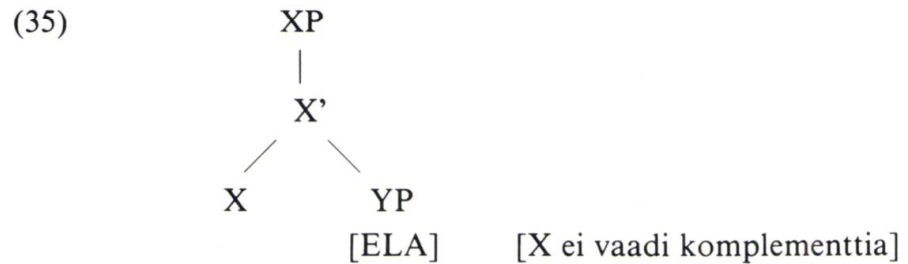
Suomen partitiivi puolestaan on komplementtiposition sija, eli se sijaitsee perussanajärjestyksessä pään oikealla puolella. Jos komplementti on pakollinen (eikä leksikossa määrätä mitään muuta sijaa, esim. *luottaa*-verbin illatiivi), se on partitiivimuotoinen. Näin on laita V:n, P:n ja komparatiivin tapauksessa. Partitiivi on myös joidenkin kvanttorien komplementin sija; näiden pakollisuus on hiukan epäselvää.

Partitiivia voidaan kuvata seuraavasti:

²⁶ Minulle on epäselvää, voidaanko sanoa, että kvanttorien partitiivikomplementit ovat missään mielessä pakollisempia kuin kvanttorien elatiiviadjunktit.

Jos komplementti on vapaaehtoinen, saadaan elatiivi. Kyseeseen tulevia päitä ovat tällöin N, A, superlatiivi ja jotkut kvanttorit:²⁷

Näiden kolmen sijamuodon rooli pilkkuteoreettisina sijoina ei sulje pois mahdollisuutta, että niillä voi olla myös semanttinen tulkinta; näin on selvästi ainakin elatiivin laita (paikallissijatulkinta).

Suomen genetiivi, partitiivi ja elatiivi ovat erityisen kiinnostavia syntaksin teorian kannalta. Pilkkuteoria perustuu havaintoon, että on olemassa yleistyksiä, jotka viittaavat eri päihin yhdellä kertaa. Kaikki yllä kuvatut sijamuotoyleistyksiset viittaavat (ainakin) neljään eri päähän. Näiden sijojen jakauma tukee siis pilkkuteorian perusolettamusta, jonka mukaan on yksinkertaisempaa viitata useampaan päähän yhdellä kertaa kuin jokaiseen päähän erikseen.

Genetiivin ja partitiivin lisäksi akkusatiivi ja nominatiivi ovat perinteisiä kieliopillisia sijoja. Seuraavassa luvussa nähdään, kuinka genetiivimuotoinen akkusatiivi tukee genetiivin pilkkuteoreettista analyysiä ja mikä on nominatiivin asema.

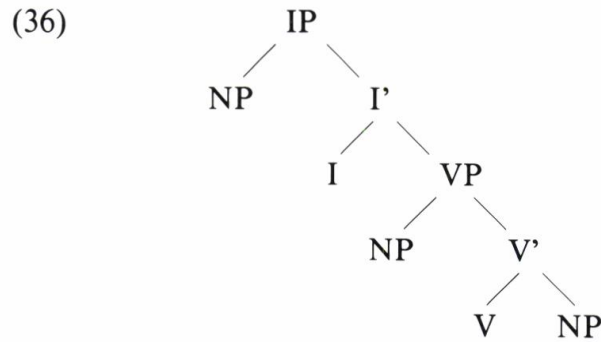
3. Akkusatiivi, nominatiivi ja siirto

3.1. Finiittilauseen rakenne

Mainitsin alussa, että VP:llä ei voi kuvata valmista finiittilauseetta. VP:n lisäksi tarvitaan funktionaalinen pää I (INFL, vrt. *inflection*) ja sen projektio IP (Chomsky 1986). IP:n komplementti on VP:

²⁷ Lisäksi elatiivi on selvästi vapaaehtoinen adjunkti lauseissa tyyppiä *Minusta tämä on hyvä*. On epäselvää, minkä pään adjunkti elatiivi tällaisissa esimerkeissä on.

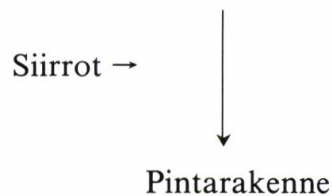

VP:n sisäinen rakenne on tässä sama kuin edellä – verbin vartalo V-positiossa, objekti komplementtipositiossa ja subjekti spesifioijapositiossa. Sanoetaan, että *alkukehitämme* (englanniksi *base-generate*) verbin vartalon, objektin ja subjektin näihin positioihin.

GB-teoriassa lause kuvataan *derivaationa*, johdoksena, syvärakenteen ja pintarakenteen välillä. Lauseella on oma puunsa sekä syvärakenteessa että pintarakenteessa, ja näiden tasojen välillä voi tapahtua *siirtoja*. Alkukehittämisen avulla saadaan aikaan syvärakenteen puu, ja sen jälkeen siirtojen avulla pintarakenteen puu:

(37)

Alkukehittäminen → Syvärakenne

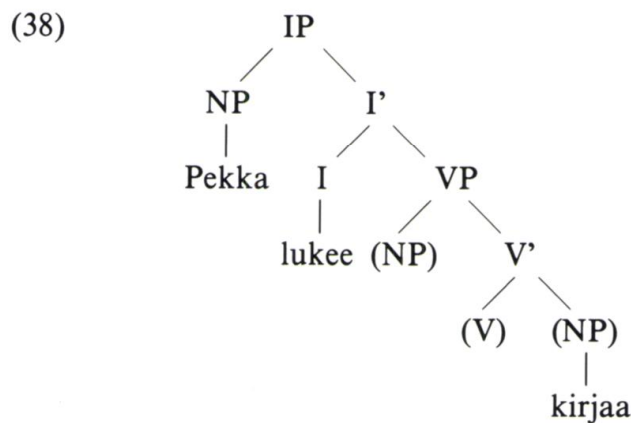
Pintarakenteen sanajärjestys on sama kuin puhutun lauseen, mutta syvärakenteen sanajärjestys voi erota lopullisesta.

Syvärakenteen tasolla alkukehitetään verbin vartalo, subjekti ja objekti VP:hen, siten kuin edellä on esitetty. Syvärakenteessa IP:n spesifioijapositio on tyhjä. I-positioon alkukehitetään ne verbin päätteet, jotka tekevät lauseesta finiittilauseen, kuten persoonapäätteet ja aikamuodon päätteet (Chomsky 1986).²⁸

²⁸ Pollock (1989) on ehdottanut, että erityyppisillä päätteillä on oma projektionsa eli että IP:n sijasta lauseessa olisi useampia IP:itä vastaavia funktionaalisia projektioita. Sijamuotoanalyysiini ei vaikuttane valinta perinteisen IP-puun tai Pollock-puun välillä.

Syvä- ja pintarakenteen välillä verbin vartalo siirtyy V-positiosta I-positioon, ja näin persoona- ja tempuspäätteet liittyvät verbin vartaloon muodostaakseen valmiin finiittiverbin. Holmbergin (1989) mukaan näin käy myös suomessa.

Jos subjekti jäisi VP:n spesifioijaposition, tulisi pintarakenteeseen väärä sanajärjestys: verbi ennen subjektiä.²⁹ Voidaan olettaa, että subjekti siirtyy yleensä VP:stä IP:n spesifioijaposition. Tuloksena on seuraavanlainen pintatason puu lauseelle *Pekka lukee kirjaa*:

Subjekti *Pekka* ja verbi *luke-* ovat siirtyneet VP:n sulkumerkeissä olevista positioista IP:hen. Objekti *kirjaa* ei ole siirtynyt mihinkään.

VP:stä muodostuu siis finiittilause IP-projektion avulla. Tämän lisäksi tarvitaan ainakin yksi funktionaalinen projektio, CP (englanniksi *complementizer phrase*), jota käytetään kysymyslauseiden ja sivulauseiden kuvaamiseen (Chomsky 1986; ks. Vainikka 1989, 2. luku, CP-projektioista suomen kielessä). Korhonen-Kush (1991) on esittänyt, että suomen kielessä tarvitaan CP:n lisäksi ylempi funktionaalinen projektio erinäisiä konjunktioita varten. CP ja Korhonen-Kuschin JP eivät käsittääkseni vaikuta sijamuotojen syntaksiin, vaikka ne monessa muussa mielessä ovat hyvin tärkeitä syntaksin ymmärtämiseksi.

3.2. Nominatiivin muoto

GB-teoriassa oletetaan perinteisesti, että I sijamerkitsee IP:n spesifioijaposi-

²⁹ Voi olla, että subjekti jää VP:hen joissakin lausetyypeissä, esim. *Puhelimeen vastasi joku ulkomaalainen* (vrt. Vilkuna 1989 ja Vainikka 1989). Diesing (1990) on kehittänyt teoriaa subjekteista VP:ssä ja IP:ssä.

tiossa olevan subjektin nominatiivilla. Koska nominatiivin muoto määräytyy position perusteella, se on strukturaalinen sija.

Periaatteessa voisin omaksua sijateoriaani GB-teorian analyysin nominatiivista. Nominatiivi voitaisiin nähdä samanlaisena sijana kuin genetiivi, partitiivi ja elatiivi. Nominatiivi eroaisi näistä sijoista siinä, että se olisi vain yhden ainoan spesifioijaposition sija, nimittäin IP:n spesifioijaposition. Pilkkuteorian kannalta tämä on kuitenkin sen verran outoa, että kannattaa harkita muita vaihtoehtoja.

Suomessa nominatiivi eroaa muista sijoista myös siinä, että se on päätteetön. Jakobson (1936) on ehdottanut, että venäjän nominatiivi ei ole varsinaisesti sijamuoto, vaan »sijaton» muoto; samaa on esittänyt Andrews (1982) islannista. On mahdollista, että suomen »nominatiivi» on päätteetön, sijaton muoto, joka esiintyy vain siinä tapauksessa, että mitään varsinaista sijaa ei ole tarjolla.³⁰

Oletan, että nominatiivimuotoinen subjekti (esim. puun 38 *Pekka*) on sijaton. Genetiiviyleistys koskee vain leksikaalisten päiden tätejä, kun taas vastaavaa sijamuotoyleistystä ei ole funktionaalisten päiden tädeille. NP voi saada sijapäätteen kolmella tapaa: sillä voi olla semanttinen sija (esim. paikallissija), leksikaalinen sija (esim. illatiivi *luottaa*-verbin komplementilla) tai strukturaalinen (pilkkuteoreettinen) sija. Nominatiivisubjekti ei saa semanttista eikä leksikaalista sijaa. Koska se on funktionaalisen pään täti, se ei saa pilkkuteoreettista sijaa. Jos ei oleteta mitään erityistä nominatiivisääntöä, subjekti jää sijattomaksi (mutta vrt. alaviite 30), eli sen muoto on saatu suoraan leksikosta.³¹

Poikkeuksellista tässä analyysissä on subjektin siirtyminen VP:stä IP:hen ilman sijapäätettä. Näin käy subjektille vain silloin, kun se kongruoi verbin kanssa. GB-teoriassa kongruenssi ilmaistaan yleensä *indeksoinnin* avulla. Jotta saadaan oikea persoonapäite leksikosta, verbi (tai oikeastaan INFL) indeksoidaan subjektin kanssa jo syvärakenteessa, kun subjekti on vielä VP:ssä. Ehdotan, että subjektin kongruenssi-indeksi vastaa sijamerkintää ja estää genetiivipäätteen liittymisen subjektiin.³²

³⁰ Tämä ei sovi GB-teorian sijateoriaan, jonka mukaan kaikilla NP:illä täytyy olla oma sijansa. Koska GB-teoriassa puhutaan abstrakteista sijoista, voi silti olla niin, että suomen nominatiivilla on abstrakti sija — sillä ei vain ole näkyvää sijaa. Tässä on kyse näkyvästä sijasta.

³¹ Karlsson (1982) on esittänyt, että nominatiivi on nominien perusmuoto, josta johdetaan kaikki muut muodot.

³² Vrt. Nichols 1986, jonka mukaan NP:n ja pään suhde merkitään maailman kielissä yleensä joko pään kongruenssipäätteenä tai NP:n sijapäätteenä, mutta ei molempina.

Jos nominatiivi ei ole varsinainen sijamuoto, emme joudu oletamaan pilkkuteorian kannalta poikkeuksellista strukturaalista sijaa. Sijateorian tarvitsee tässä tapauksessa vain selittää, miksi »nominatiivimuotoisella» NP:llä ei ole mitään sijapäätettä. Olen ehdottanut, että subjekti siirtyy IP:hen ilman sijapäätettä, koska subjektin kongruenssi-indeksi estää sijapäätteen liittymisen. Akkusatiivin muoto tukee jossain määrin tätä ehdotusta.

3.3. Akkusatiivin muoto

Suomen akkusatiivi ei voi olla strukturaalinen sija, koska se esiintyy vain joidenkin verbien kanssa. Objekti tulee akkusatiiviin ainoastaan silloin, kun verbin ympärille välittömästi rakentunut lause on [+RESULTATIIVINEN], tai Nikanteen termein [+RAJATTU].³³ Jos semanttisessa rakenteessa ei ole piirrettä [+RESULTATIIVINEN]/[+RAJATTU], objekti tulee partitiivin (positionsa perusteella).³⁴

Useimmilla pronomineilla on suomessa oma akkusatiivimuotonsa, eikä mitään erityistä tapahdu, jos objektilla on akkusatiivin päätte -t.

- (39a) Tapasin hänet.
(b) Tapasin heidät.

Oletan, että suomen leksikossa ei luultavasti ole akkusatiivin päätettä lainkaan, vaan että pronomien akkusatiivimuodot on lueteltu leksikossa erikseen. Kun verbi »yrittää» sijamerkitä objektinsa akkusatiivilla (kun sillä on sopiva semanttinen piirre), etsitään leksikosta joko akkusatiivin päätettä tai täyttä akkusatiivimuotoa. Päätettä ei löydy, ja vain pronomineille löytyy valmis akkusatiivimuoto. Jos ei mitään muuta tapahdu, jäävät kaikki muut akkusatiivimuodot päätteettömiksi:

- (40a) Osta tämä kirja!
(b) Osta nämä kirjat!

Näin saadaan suomen »nominatiivimuotoinen» akkusatiivi; se vastaa siis täysin esim. englannin akkusatiivia, jolla on myös vain muutamia pronomi-

³³ Erityiskiitokset U. Nikanteelle tämän idean selvittämisestä. Lauseen tulkitsemisesta [+RAJATUKSI] sekä syntaksin ja käsiterakenteen vastaavuudesta yleensä ks. Nikanne (*valmisteilla*).

³⁴ Heinämäki (1984) on esittänyt samantyyppisen mallin suomen partitiivista ja akkusatiivista; Heinämäki viittaa Leinon ideaan, jonka mukaan partitiivi on objektin perussija. Keskustelin aiheesta vuonna 1984 Leinon kanssa, jolloin selvisi, että olimme molemmat itsenäisesti päätyneet samaan johtopäätökseen suomen partitiivista.

nimuotoja, ja muuten se ilmenee »nominatiivissa». Päinvastoin kuin on ehdotettu (Timberlake 1975, Milsark 1984, van Nes-Felius 1984 ja Taraldsen 1986), olen sitä mieltä, että suomen »nominatiiviobjekti» ei juuri poikkea englannin tai skandinaavisten kielten »nominatiiviobjektista».

Tähän mennessä olemme todenneet objektin muodon määräytymisestä seuraavaa: jos verbillä ei ole semanttista piirrettä [+RESULTATIIVINEN], objekti on partitiivissa (kuten muutkin pakolliset komplementit). Jos verbillä on piirre [+RESULTATIIVINEN], se »yrittää» sijamerkitä objektinsa akkusatiivilla. Jos objektilla on leksikossa akkusatiivimuoto, saadaan pintarakenteessa tämä muoto (pronominit), ja jos akkusatiivimuotoa ei ole, saadaan päätteetön muoto (»nominatiivinkaltainen» akkusatiivi).

Jos tämä kattaisi koko aineiston, akkusatiivi ei olisi syntaksin kannalta erityisen kiinnostava. Mielenkiintoista on se, että akkusatiivi on joskus genetiivimuotoinen. Näin käy silloin, kun pääverbillä on persoonapäätte (vrt. Timberlake 1975) ja objekti on yksikössä:³⁵

- (41a) (Minä) ostin tämän kirjan.
 (b) Virtaset ostivat tämän kirjan.

Akkusatiivilla on genetiivin päätte vain silloin, kun verbillä on persoonapäätte. Verbillä on persoonapäätte vain silloin, kun subjekti on päätteetön (»nominatiivissa»). Eli akkusatiivilla on genetiivin päätte vain silloin, kun subjekti on päätteetön.

Nominatiivin analyysissa ehdotin, että subjekti siirtyy VP:stä IP:n spesifioijaposition ilman genetiivin päätte. Genetiivin päätte jää VP:hen, ja subjekti on päätteetön. Akkusatiivilla on siis genetiivin päätte vain silloin, kun genetiivin päätte on jäänyt VP:hen.

Ehdotan, että on kyse yhdestä ja samasta genetiivin päätteestä. Se alkukehitetään VP:n spesifioijaposition, yhdessä subjektin kanssa. Jos objektilla on kongruenssi-indeksi (vrt. 3.2), subjekti siirtyy IP:hen ilman genetiivin päätte. Subjekti on siten päätteetön, ja jos komplementtiposition on päätteetön akkusatiiviobjekti, genetiivin päätte siirtyy jollain keinoin VP:n spesifioijaposition komplementtiposition:³⁶

- (42) Pekka luki kirjan.

³⁵ Se, miksi monikolliset objektit eivät saa genetiivin päätte, jää tässä selittämättä; väitöskirjassani ehdotan, että monikkovartaloon ei voi enää lisätä sijapäätte.

³⁶ Siirto spesifioijaposition komplementtiposition käy vastoin yleisiä siirtorajoituksia; tästä huolimatta uskon analyysin olevan oikealla tiellä.

Jos subjekti ei kongruoi verbin kanssa eikä siis ole indeksoitu, se saa genetiivin päätteen VP:n spesifioijapositionissa; näin akkusatiiviobjektille ei jää ylimääräistä genetiivin päätettä:

- (43a) Heidän täytyy lukea tuo kirja.
- (b) Lasten oli nälkä.
- (c) Oppilaiden oli pakko lukea kirja.

Näin selitetään yksipersonaisten lauseiden (43a), kokijalauseiden (43b) ja kiteytyneiden sanaliittojen (43c) genetiivisubjekti. Genetiiviyleistyksen mukaan subjektin tulisi saada genetiivi VP:n spesifioijapositionissa. Kuten näemme esimerkiksi (43), näin käy, jos subjektilla ei ole kongruenssi-indeksiä. Koska subjekti on genetiivissä, VP:ssä ei ole ylimääräistä genetiivipäätettä ja akkusatiivi-NP:t esiintyvät päätteettöminä.

Akkusatiivin yhteydessä siis kolme tekijää liittyy yhteen: subjektin muoto, kongruenssi ja akkusatiiviobjektin muoto. Esittämässäni analyysissä nämä kolme nidotaan toisiinsa siirron avulla.

3.4. Lopuksi

Jos nominatiivin ja akkusatiivin analyysini on oikea, nämä kaksi sijaa ovat hyvin erilaisia kuin position perusteella määräytyvät sijat genetiivi, partitiivi ja (ei-paikallissijatulkintainen) elatiivi.

Nominatiivi ei ole sijamuoto sanan perinteisessä mielessä, vaan se on sijapäätteetön muoto suoraan leksikosta. Sijapäätteetön muoto saadaan, jos NP on indeksoitu verbin kanssa eli jos subjekti kongruoi verbin kanssa; indeksointi estää genetiivin päätteen liittymisen. Sijapäätteetön muoto saadaan myös, jos leksikossa ei ole sijapäätettä (akkusatiivi) eikä valmiiksi sijamerkittyä muotoa (akkusatiivipronominit) eikä muuta päätettä saada syntaksista (genetiivimuotoinen akkusatiivi).

Akkusatiivi puolestaan on sijamuoto, mutta se on enemmänkin semanttinen kuin struktuurallinen, pilkkuteoreettinen sija.

LÄHTEET

- ANDREWS, AVERY 1982: The representation of case in Modern Icelandic. — BRESNAN (toim.) s. 427–503.
BRESNAN, JOAN (toim.) 1982: The mental representation of grammatical relations. MIT Press, Cambridge.

- CHOMSKY, NOAM 1981: Lectures on government and binding. Foris Publications, Dordrecht.
- 1986: *Barrieer*. MIT Press, Cambridge.
- DIESING, MOLLY 1990: Verb movement and the subject position in Yiddish. — *Natural Language and Linguistic Theory* 8 s. 41–79.
- EMONDS, JOSEPH 1985: A unified theory of syntactic categories. Foris Publications, Dordrecht.
- GREENBERG, JOSEPH H. 1966: Some universals of grammar with particular reference to the order of meaningful elements. — GREENBERG (toim.) s. 73–113.
- (toim.) 1966: *Universals of Language*. MIT Press, Cambridge.
- GROOT, C. DE - TOMMOLA, H. (toim.) 1984: *Aspect Bound*. Foris Publications, Dordrecht.
- HAKULINEN, AULI — KARLSSON, FRED 1979: *Nykysuomen lauseoppia*. SKS, Jyväskylä.
- HEINÄMÄKI, ORVOKKI 1984: Aspect in Finnish. — DE GROOT ja TOMMOLA (toim.) s. 153–177.
- HOLMBERG, ANDERS 1989: Verb movement in Finnish. — NIEMI (toim.) s. 112–130.
- HOLMBERG, ANDERS — NIKANNE, URPO (toim.) (tulossa): Case and other topics in Finnish syntax. Mouton.
- JAKOBSON, ROMAN 1984[1936]: Contribution to the general theory of case: general meanings of the Russian cases. — WAUGH — HALLE (toim.).
- KARLSSON, FRED 1982: *Finnish Grammar*. WSOY, Porvoo.
- KORHONEN-KUSCH, RIITTA 1991: Esitelmä XVIII Kielitieteen päivillä Joensuussa.
- LARJAVAARA, MATTI 1988: Kvantitatiivinen spesies. — *Virittäjä* 92 s. 469–503.
- MILSARK, GARY 1984: Case theory and the grammar of Finnish. — NELS XV Proceedings. GLSA/University of Massachusetts, Amherst.
- MUYSKEN, PIETER — RIEMSDIJK, HENK VAN 1986: *Features and projections*. Foris Publications, Dordrecht.
- NES-FELIUS, J. VAN 1984: Suppression of the external theta-role in Finnish. — GLOW Conference, Copenhagen.
- NICHOLS, JOHANNA 1986: Head-marking and dependent-marking grammar. *Language* 62 s. 56–119.
- NIEMI, JUSSI (toim.) 1989: *Papers from the Eleventh Scandinavian Conference of Linguistics*. Kielitieteellisiä tutkimuksia N:o 14, Joensuun yliopisto.
- NIKANNE, URPO 1989a: On locative cases in Finnish. — NIEMI (toim.) s. 147–164.
- 1989b: Infinitiivien morfosyntaksia. Esitelmä XVI Kielitieteen päivillä Jyväskylässä 21. 4. 1989.
- 1990: *Zones and tiers — a study of thematic structure*. SKS, Helsinki. (valmisteilla): *Conceptual structure meets syntax*.
- POLLOCK, JEAN-YVES 1989: Verb movement, UG and the structure of IP. — *Linguistic Inquiry* 20 s. 365–424.
- RIEMSDIJK, HENK VAN — WILLIAMS, EDWIN 1986: *Introduction to the theory of grammar*. MIT Press, Cambridge.
- SIRO, PAAVO 1964: *Suomen kielen lauseoppi*. Tietosanakirja Oy, Helsinki.
- TARALDSEN, K. TARALD 1986: Nominative objects in Finnish. — MUYSKEN ja VAN RIEMSDIJK (toim.).
- TIMBERLAKE, ALAN 1975: The nominative object in Finnish. — *Lingua* 35 s. 205–230.
- VAINIKKA, ANNE 1984: *The Finnish genitive*. University of Washington, Seattle. (M.A. Thesis)
- 1985: *A theory of default case: case and word order in Finnish and English*. University of Massachusetts, Amherst (käsikirjoitus).
- 1989: *Deriving syntactic representations in Finnish*. GLSA/University of Massachusetts, Amherst (Ph.D. dissertation).

- 1990: To move or not to move — a typology of questions. — Proceedings of the 25th International Conference on Contrastive Linguistics and Cross Language Studies. University of Poznan.
- (tulossa [a]): The three structural cases in Finnish. — HOLMBERG ja NIKANNE (toim.) s. 131–161.
- (tulossa [b]): Case in the development of English syntax. — *Language Acquisition*.
- VILKUNA, MARIA 1989: Free word order in Finnish — its syntax and discourse functions. SKS, Helsinki.
- WAUGH, L. R. — HALLE, MORRIS (toim.) 1984: Russian and Slavic grammar. Mouton, Berlin.

A syntactic description of grammatical cases

ANNE VAINIKKA

A division of the grammatical cases of Finnish into two distinct groups is proposed in the paper. Genitive, partitive and elative form the first group. I propose that these cases have a syntactic usage according to which they are assigned based on their structural position. The distribution of these cases supports X'-theory, arguably the most important single component of GB-theory (Chomsky 1981). The second group consists of nominative and accusative. I argue that these two cases are not assigned based on a structural position, but that their form and distribution depends on syntactic movement.

The genitive case occurs in a vast array of different constructions in Finnish. However, it is shown here that all the instances of genitive can be analyzed as occurring in the specifier position of the following heads (i.e. in the position preceding these heads): noun, adjective, verb, postposition, and the superlative suffix. I propose that genitive is a structural case associated with the specifier position of lexical categories.

The Finnish accusative is restricted to complements of verbs (with a particular semantic feature), whereas the partitive case occurs as a complement (i.e. object) of verbs, prepositions, certain quantifiers, and the comparative suffix. I propose that partitive is a structural case of

an obligatory complement of any head, and that these complements follow the head.

The elative case is not traditionally considered a grammatical case, being one of the locative cases. I argue that in addition to its locative usage elative has a non-locative, syntactic, usage. Elative phrases — without a locative reading — occur as complements or adjuncts of nouns, adjectives, certain quantifiers and the superlative suffix. Elative appears to be a structural case of an optional complement (i.e. adjunct) of any head, and such adjuncts also follow the head.

It is proposed that nominative in Finnish is not a case in the traditional meaning of the term. Rather, "nominative" if a form obtained directly from the lexicon. Subjects are base-generated in the specifier of VP position, where we would expect them to receive genitive case. In fact, subjects which do not agree with the main verb tend to occur in the genitive (and they never occur in the nominative). I propose that if the subject does not agree with the verb, the subject does not bear an agreement index; without such an index, regular case marking (genitive) will take place. An agreement index, however, blocks the realization of genitive case, and the subject ends up with no case. It is assumed that the subject moves to the specifier

position of a higher projection (IP), and that the genitive suffix is "stranded" in the specifier of VP position.

Accusative is assigned by the verb if the sentence contains the feature [+RESULTATIVE] (if no such feature exists, partitive shows up instead). However, only certain pronouns in Finnish have a unique accusative form. For other NP:s, a bare form without a suffix is realized ("nominative", as in English and the Scandinavian languages) – unless the subject agrees with the verb. If the sub-

ject agrees with the verb, the subject shows up in "nominative", without any case suffix. Under the present analysis, such a non-case-marked form has left behind a genitive suffix (originally found in the specifier of VP position). If (and only if) the subject agrees with the verb, a non-pronominal accusative object (in the singular) has a genitive suffix. I propose that this suffix derives from the specifier position of VP, where the subject has stranded its genitive suffix.